

Düzce Depremi Sonrası Gazete Manşetlerinin Bütünleşik Afet Yönetimi Sürecine Göre Değerlendirilmesi

Kübra Akil¹, Ebru İnal Önal²

Öz

Doğa kaynaklı afetler toplumların fiziksel, psikolojik, sosyo-ekonomik durumları üzerinde ciddi etkiler meydana getirmektedir. Ülkemiz de jeolojik konumu itibarıyla depremler başta olmak üzere pek çok afete maruz kalmaktadır. Depremlerin yıkıcı etkilerinin azaltılması etkili ve bütünleşik bir afet yönetimi ile mümkün olabilmektedir. 1999 Marmara depremi sonrasında, risk azaltma evresinde yapılması gereken, planlama, zarar azaltma ve hazırlık konularında eksiklikler tespit edilmiştir. Kriz yönetimi anlayışıyla yönetilmeye çalışılan depremde pek çok koordinasyon ve iletişim sorunları yaşanmıştır. Bütünleşik afet yönetimi sistemi ile afet öncesi zarar azaltma ve hazırlık çalışmalarına ağırlık vermek elzemdir. Afetler öncesi halkın bilgilendirilmesi ve afetlere hazırlık konusunda bilinçlendirilmesi meydana gelen acil durumların afete dönüşmesini önlemeye yardımcı olacaktır. Medyanın da bilgilendirme ve bilinçlendirme konusunda önemi yadsınmaz. Medya yalnızca afetlerden sonra bilgilendirme olarak değil, afet öncesi bireylerin yapması gerekenleri de kapsayan bilinçlendirme çalışmalarına yer vermelidir. Bu çalışmanın amacı da 23 yıl sonra meydana gelen Düzce depreminin gazete manşetlerinde afet yönetimi süreçlerine göre nasıl ele alındığını ve süreçteki değişimi değerlendirmektir. Çalışmada 30 gazete ve bu gazetelerdeki 210 manşet değerlendirilmiş olup, 98 (%46,6) manşet Düzce depremi ile ilgili olduğu görülmüştür. Afet yönetimi süreçlerine göre 46 (%46,9) manşet risk azaltma evresine yönelik, 35 (%35,7) manşet de kriz yönetimi evresine yönelik olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afet yönetimi, Deprem, Gazete, Hazırlık, Manşet, Medya

The Evaluation According to Integrated Disaster Management of the Newspaper Headlines After the Düzce Earthquake

Abstract

Natural disasters have critical effects on the physical, psychological and socio-economic conditions of societies. Due to its geological location, our country is exposed to many disasters, especially earthquakes. Reducing the destructive effects of earthquakes is possible with an effective and integrated disaster management. After the 1999 Marmara earthquake, deficiencies in planning, mitigation and preparation were identified, which should be done in the risk reduction phase. Many coordination and communication problems were experienced in the earthquake, which was tried to be managed with the understanding of crisis management. It is essential to focus on pre-disaster mitigation and preparedness studies with an integrated disaster management system. Informing the public before disasters and raising awareness about disaster preparedness will help prevent emergencies from turning into disasters. The importance of the

¹Araştırma Görevlisi, Aksaray Üni., Sağlık Bilimleri Fak., Afet Tıbbi Anabilim Dalı, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Aksaray İlgili Yazar e-posta / Coresponding author e-mail: kubraakil@aksaray.edu.tr ORCID: 0000-0002-0205-2299

²Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üni., Yangın Güvenliği Anabilim Dalı, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Çanakkale e-posta/e-mail: ebruinal34@hotmail.com ORCID: 0000-0002-7247-5326

media in informing and raising awareness is undeniable. The media should include awareness raising activities, which include not only information after disasters, but also what individuals should do before disasters. The aim of this study is to evaluate how the Düzce earthquake, which occurred 23 years later, was handled in newspaper headlines according to disaster management processes and the change in the process. In the study, 30 newspapers and 210 headlines in these newspapers were evaluated, and 98 (46.6%) headlines were related to the Düzce earthquake. According to disaster management processes, 46 (46.9%) headlines were found for the risk reduction phase, and 35 (35.7%) headlines were for the crisis management phase.

Keywords: Disaster management, Earthquake, Headline, Media, Newspaper, Preperation

1. GİRİŞ

Afetler, insan ya da doğa kaynaklı bir tehlikenin toplum üzerine etki etmesi sonucunda insanların fiziksel, sosyal ve ruhsal açıdan etkilenmesi ile ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine yerel imkanlarla ulaşamaması sonucu toplumun baş etme kapasitesini aşarak dışarıdan yardım almasını gerektiren olaylardır (Altıntaş, 2009). Afetlerin sınıflandırılması pek çok kurum tarafından yapılmıştır. Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi tarafından yapılan sınıflandırmaya göre afetler doğa kaynaklı ve teknolojik afetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğa kaynaklı afetler kendi içerisinde jeofizik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve dünya dışı nedenlerle meydana gelen afetler olmak üzere altı alt başlığa ayrılmaktadır. Teknolojik afetler ise, endüstriyel kazalar, ulaşım kazaları ve çeşitli kazalar olmak üzere üç alt başlığa ayrılmaktadır (URL 1). Depremleri doğa kaynaklı afetlerin alt başlığında yer alan jeofizik afetlerin içerisinde sınıflandırmak mümkündür (Tablo 1). Jeofizik terimi katı topraktan kaynaklanan bir tehlike olarak tanımlanmıştır (URL 1). Depremler yer kabuğu katmanındaki kırılmalar sonucu ortaya çıkıp titreşim ve sarsıntılarının yeryüzüne ulaşmasıyla meydana gelerek hem bulunduğu noktayı hem de daha geniş bir alanı etkilemektedir (İlerisoy vd., 2022). Türkiye deprem kuşaklarından biri olan Alp Himalaya Kuşağı üzerinde yer almaktadır (Özgan vd., 2022). 1923-2016 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen afetler incelendiğinde depremlerin tüm afetlerin %24,3’ünü oluşturduğu ve yaşanan can kayıplarının %90’ının fazlasından sorumlu olduğu belirtilmiştir (Uçku ve Uçku, 2018). Türkiye’de etki alanı itibariyle en büyük deprem olan 1999 Marmara depreminde Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bolu, İstanbul, Bursa ve Eskişehir illerinin içinde bulunduğu yedi il etkilenmiş, 17479 kişi hayatını kaybetmiş, 43953 kişi yaralanmıştır. 12 Ekim 1999 tarihinde meydana gelen Bolu-Düzce depreminde ise 894 kişi hayatını kaybetmiş ve 4948 kişi yaralanmıştır (Aktürk ve Albeni, 2002). Depremden önce herhangi bir ön çalışmanın yapılmamış olması ve plansızlık durumu deprem sonrasında kaos ortamı oluşturmuştur. Yardım malzemeleri bölgeye ulaşamamış, iletişimde kesintiler yaşanmış devlet makamları konu hakkında bilgi alamayıp kamuoyu bilgilendirilememiştir (URL 2). Bu süreçte kriz yönetimi anlayışı hakim olmuş ancak risk yönetimi anlayışına geçiş yapılması gerekliliği vurgulanmıştır (Güler, 2008). Afet yönetimi evrelerinden olan zarar azaltma ve hazırlık evresi risk yönetimi olarak tanımlanmakta afet sonrası müdahale ve iyileştirme evreleri ise kriz yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Afet yönetiminin başlıca amacı, can ve mal kaybını azaltmak ve toplumu afetlerden korumaktır. Modern afet yönetimi, tehlikenin her türüne karşı hazırlıklı olma, zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla planlanan, kaynakları organize eden sürecin tamamı olarak ifade edilir (Kadioğlu, 2008a). Risk yönetimi sürecinde, afetleri acil durum düzeyinde tutabilmek için afet öncesinde tehlikelerin belirlenmesi ve bu tehlikelere yönelik önlemlerin alınarak azaltılması ya da ortadan kaldırılması, incinebilirlik faktörlerinin de ele alınıp azaltılması yapılması beklenen önemli iki eylemdir (WHO/EHA, 2002). Afetlere neden olan tehlikeleri her zaman ortadan kaldırmak mümkün olmamaktadır.

Depremde olduğu gibi tehlikeleri her zaman bertaraf etmek mümkün olmasa da fay hatları üzerine ev yapılmaması gerektiği, yapılan evlerin deprem yönetmeliğine göre sağlam inşa edilmesinin önemi ve eşyalarının sabitlenmesi hususunda yapılması gerekenler ile toplumun dirençliliği artırılarak depremin acil durum boyutunda kalması sağlanabilir. Toplum dirençliliğinin artırılmasında televizyon, internet gibi görsel ve işitsel, radyo gibi işitsel, gazete, billboard vb gibi basılı medya araçlarını kullanmak önemlidir (Kadıoğlu, 2008b). Medya doğa kaynaklı afetlerin öncesi ve sonrasında, halkın bilgilendirilmesinde, yetkililer ile halk arasında iletişim kurmada, afetlerin neden olduğu maddi ve manevi zararları azaltmada rol oynamaktadır. Medya aynı zamanda afet sonrası uyarıların halka aktarılmasına katkıda bulunmaktadır (Toker, 2016). Halkın bilgilendirilmesinin yanı sıra afetler hakkında bilinçlenme ve hazırlık yapma aşamasında da yazılı ve görsel medyadan yararlanılabilir (Soydan ve Alpaslan 2014). Medya, afet mağdurlarının bilgi paylaşımına, karar verme süreçlerine ve bunun yanında doğa kaynaklı afetlere yönelik bir bilinç geliştirilmesine olumlu yönde katkı yaptığı söylenilebilir (Toker, 2016). Medyanın bilgilendirici ve eğitici işlevi göz önüne alındığında, okuyuculara sunduğu söylem, ortaya çıkardığı gündem ve halk üzerinde oluşturacağı farkındalık oldukça önemlidir (Vural vd., 2022). Geleneksel medyanın en önemli araçlarından biri olan gazetelerin deprem sonrası ele alınan düşünce ve görüşlerinin analiz edilmesi bu noktada önemlidir. Bu çalışmada da gazete manşetlerinin 23 yıl sonra meydana gelen Düzce depremi özelinde bütünleşik afet yönetimi süreçlerine göre ne şekilde ele alındığını değerlendirmek amaçlanmıştır.

Tablo 1. Afetlerin Sınıflandırılması (URL 1)

Afet Grupları	Afet Alt Grupları	Afet Türü	
Doğa Kaynaklı Afetler	Jeofizik	Depremler	
		Kütle Hareketleri	
		Volkanik Faaliyetler	
	Meteorolojik	Aşırı Sıcaklıklar	
		Sis	
		Fırtına	
	Hidrolojik	Sel	
		Heyelan	
		Dalga Hareketleri	
	Klimatolojik	Kuraklık	
		Buzul Gölü Taşkınları	
		Yangın	
	Biyolojik	Salgınlar	
		Böcek İstilaları	
Hayvan Kazaları			
Dünya Dışı Nedenlerle	Gök Cisminin Dünya'ya Çarpması		
Teknolojik Afetler	Endüstriyel Kazalar	Kimyasal Yayılma	Petrol Sızıntısı
		Patlama	Zehirlenme
		Çökme	Radyasyon
		Yangın	Diğer
	Ulaşım Kazaları	Hava	Deniz
		Kara	Demiryolu
	Çeşitli Kazalar	Çökme	Patlama
		Yangın	Diğer

2.AFETLER VE MEDYA

Afetler doğa ya da insan kaynaklı bir tehlikenin toplum üzerinde etki etmesi sonucunda insanların fiziksel, sosyal ve ruhsal açıdan etkilenmesine neden olan ve arz talep dengesizliği sonucu

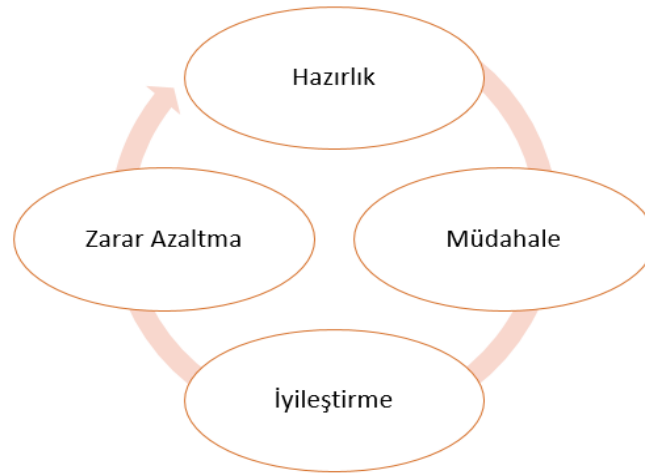
dışarıdan yardım almayı gerektiren olaylardır (Altıntaş, 2009). Afetler bir olayın kendisi değil doğurduğu sonuçtur (URL 3). Bir afete neden olabilecek derece insan hayatını, malını ve faaliyetlerini tehdit eden olaylar tehlike olarak adlandırılmaktadır (WHO/EHA, 2002). Afetlerin meydana gelmesi için tehlike ve incinebilirlik faktörlerinin bir araya gelmesi gerekmektedir. Tehlikenin kaynağına göre gruplanan doğa kaynaklı afetler ciddi can kayıplarına ve ekonomik hasara neden olmaktadır. Doğa kaynaklı afetlerden olan ve ülkemizde sıkça meydana gelen depremlerin doğuracağı yıkıcı sonuçlar engellenebilir. Deprem oluşmasına neden olan fay hatlarının yeri değiştirilemez ancak fay hatları üzerine konut yapımı engellenebilir ya da dayanıklı konutlar yapılarak deprem sırasında yıkımın önüne geçilebilir. Yapısal önlemlerin yanı sıra bireylerin deprem öncesinde alacakları önlemler ve kendilerini nasıl koruyacakları hakkındaki bilgiler deprem zararlarının azaltılmasında oldukça önemlidir (Başbüyük, 2004). Deprem bölgelerinde yaşayan nüfusa doğru ve sürekli bilgi sağlamak, depremlere hazırlığı arttıracığı gibi deprem meydana geldiğinde ölüm ve yaralanmaları da azaltabilecektir (Kirschenbaum vd., 2017). Depreme yönelik önlem alma konularının devamlı gündemde kalmasında, düzenli bir şekilde benzer mesajların verilmesinde haber, belgesel, tartışma gibi çeşitli programların yayınlanması ve yazıların yazılması etkili olmaktadır (Yakut, 2005). Günümüzde medya yaşamın her noktasında bilgi sağlama ve yönlendirme konusunda bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır (Soydan ve Alpaslan 2014). Aynı zamanda halkın da bilgi aldığı kaynaklar arasında yer almaktadır (İnal-Önal vd., 2021). Yakut tarafından, İzmit merkezde 5 kat ve üzeri apartmanda oturan 1050 anne ve baba ile yapılan çalışmada, katılımcıların %99'unun televizyondan, gazeteden ve radyodan depremle ilgili bilgi verilmesine ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır (Yakut, 2005). Medyada verilen haberlerin içerikleri kısıtlı olsa da çok sayıda insana ulaşması açısından önemlidir (Tekeli-Yeşil vd., 2020). Afet öncesinde bilgilendirici ve bilinç oluşturu bir güce sahip olan medyanın afetler sonrasında da iletişimi sağladıkları görülmektedir. Afetler sonrası halk tedirgindir ve bilgiye ihtiyaçları vardır. Bu noktada da medya önemli roller üstlenmektedir. Afet sonrası panik ortamının giderilmesi yetkililerin basın yayın organlarını kullanarak yapacağı açıklamalarla sağlanabilir (Eflanili, 2021). Van depremi sonrası basın ve yayın organlarının hazırlığının olmaması ve yetkili kişinin belirlenmemesi tüm sorulara valinin cevap vermesini gerektirmiştir. Bu durumda medyada bilgi boşlukları meydana gelmiş, halktan ve yetkisiz kişilerden alınan bilgiler geliş güzel yayınlanmak durumunda kalmıştır. Yapılan bazı sorumsuz açıklamalar halkta fazlasıyla paniğe yol açmıştır (Ergünay ve Özmen 2013). Afetlerde görev alacak aktörlerin görev ve sorumluluklarının belirlenmemesi afet sonrası koordinasyon sorunlarına yol açmaktadır. Multidisipliner bir yaklaşımla yönetilen afetlerde kurum ve kuruluşlardaki bireylerin rol ve sorumluluklarının afetler öncesinde belirlenmesi bu noktada önem arz etmektedir. Afet yönetiminde iletişim her türlü bilgi, deneyim, tecrübenin paylaşıldığı interaktif bir süreçtir. İletişim planının hazırlanması ve düzenli tatbikat ve simülasyonlarla belirli aralıklarla tekrarlanması koordinasyon problemlerini önlemeye yönelik yapılması gereken eylemler arasındadır. (Cömert-Baechler, 2018). Bunlarla birlikte sosyal medya da afetin her aşamasında katkı sağlayacak özelliklere sahiptir (İnal-Önal vd., 2022). Özellikle afetlerden sonraki dönemde bilgiye duyulan ihtiyacı çok hızlı ve gelişmiş şekilde verebilmek önemlidir. Elektrik kesintisinin yaşandığı deprem gibi afetlerde internet ulaşımının devam etmesi, sosyal medya üzerinden iletişimin sağlanması hususunda hayati öneme sahiptir (Toker, 2016). Karar vericilerin ve yetkililerin de sosyal medyaya hakim olmaları kurum kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanmasına, yardım süreçlerinin hızlı ve güvenli aktarılmasına yardımcı olacaktır (İnal-Önal vd., 2022). Harvey Kasırgası sonrası sosyal medyanın rolünün araştırıldığı çalışma bulgularında, kasırga sonrasında çevrimiçi sosyal ağın daha yoğun, kullanışlı ve verimli hale geldiği ortaya konmuş, yerel sosyal medya kanallarının afet öncesinde kullanımının benimsetilmesinin teşvik edilmesi gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca telekomünikasyon ve enerji altyapısının güvenilirliğini koruyan ve güçlendiren mevzuatın dikkate alınması önerilmiştir (Page-Tan, 2021). Sosyal medyanın çift yönlü bir iletişim sağlaması, denetlenmeyip, eşgüdümlü bir çalışma

yürütülmediği zamanlarda olumsuz sonuçlar da doğurabilmektedir. Sahte hesapların açılması, asılsız haberlerin yayılması, resmi olmayan kurumlardan yapılan sahte açıklamalar sorunlara neden olabilmektedir (Karahisar, 2016). Bu tarz problemlerin önüne geçmek için denetimlerin yapılması ve yaptırımların uygulanması yerinde olacaktır.

Hem geleneksel medya hem de sosyal medya afet yönetiminin tüm süreçlerinde önemli roller üstlenmektedir. Bütün bu aşamaların sorunsuz ve doğru bir şekilde ilerleyebilmesi de alanında uzman ve deneyimli kişilerin varlığı ve yapılan çalışmaların düzenli olarak denetlenmesi ile sağlanabilir. Bu çalışmanın amacı da Düzce depremi sonrasında gazete manşetlerinin haberlerini bütünlükte afet yönetimi süreçlerine göre değerlendirmek ve sürece yönelik mevcut durumu belirlemektir.

3. AFET YÖNETİMİ VE EVRELERİ

Afetler insan ya da doğa kaynaklı bir tehlikenin toplum üzerinde etki etmesi sonucu insanların her açıdan etkilenmesi ve dışarıdan yardım almasını gerektiren olaylar olarak tanımlanmaktadır (Altıntaş, 2008). Kaynakların yetersizliği, tehlikenin azaltılamaması, incinebilirlik faktörlerinin fazla oluşu acil durumun afetle sonuçlanmasına zemin hazırlayan etmenlerdir. Afet yönetimi, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, imkân ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecidir (URL 3). Bütünlükte bir afet yönetimi ile afet öncesinde alınması gereken önlemler alınıp, durum acil durum boyutunda tutulabilir. Bu açıdan bütünlükte afet yönetimi tehlikelerin azaltılması, risk planlarının yapılması, kaynakların depolanması gibi eylemler açısından önemlidir. Afet yönetimi süreci afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası dönem olmak üzere 3 ana başlıkta toplanmaktadır (Kadıoğlu, 2008a). Afet öncesinde yapılacak çalışmalar zarar azaltma ve hazırlık evreleri ile afet sırasında yapılacak çalışmalar müdahale evresi ile ve afet sonrası yapılacak çalışmalar iyileştirme evresi ile özetlenmektedir (Şekil 1) (Coppola, 2015).



Şekil 1. Afet Yönetim Döngüsü ve Evreleri (Coppola, 2015)

3.1. Afet Öncesi Dönem

Zarar azaltma ve hazırlık evrelerini kapsayan dönemdir. Afet öncesi dönemde korumaya yönelik olan çalışmalar risk yönetimi olarak adlandırılmaktadır. Zarar azaltma evresi, tehlike durumlarının yol açacağı can mal ve kayıplarını azaltmak ve ortadan kaldırmak, halkı basit önlemler konusunda bilgilendirip afetlerin olumsuz sonuçlarından etkilenmemelerini sağlamayı amaçlar. Genel anlamda zarar azaltma evresi acil durumun afet boyutuna evrilmemesi için öncesinden alınan tedbirler bütünüdür. Hazırlık evresi, tehlikenin olumsuz etkilerine karşı gerekli önlemleri alıp, zamanında ve en uygun şekilde müdahale edebilmeye hazırlanmaktır. Hazırlık evresi bir acil durumun afete dönüşme olasılığına karşı müdahale edebilmek için yapılan hazırlıkların tamamıdır (Kadıoğlu, 2008a).

3.2. Afet Sırası Dönem

Müdahale evresini kapsayan dönemdir. Afet meydana geldikten sonra yapılan çalışmaları kapsar. Müdahale evresi ile en kısa sürede çok sayıda insanın hayatını kurtarmak, yaralıların tedavisini sağlamak ve halkın yeme, içme, barınma, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amaçlanır (Kadıoğlu, 2008a).

3.3. Afet Sonrası Dönem

İyileştirme ve yeniden inşa evrelerini kapsayan dönemdir. Afete maruz kalan toplulukların haberleşme, ulaşım, eğitim, uzun süreli iskan ve sosyal faaliyetlerini minimum düzeyde karşılamak için yapılan faaliyetlerdir (Kadıoğlu, 2008a).

4. MATERYAL VE METOT

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Düzce depreminin ardından artan farkındalık durumu ve depreme yönelik haberlerin gün geçtikçe azalacağı göz önüne alındığında 24/11/2022-30/11/2022 tarihleri arasında internet sitesinde erişime açık gazete manşetlerinin depremi bütünleşik afet yönetimi süreçlerine göre ne şekilde ve düzeyde ele aldığını belirlemek amaçlanmıştır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada günlük yayın yapan ulusal gazete manşetlerine internet sitesi üzerinden erişim sağlanarak 24/11/2022-30/11/2022 tarihleri arasında 30 gazete ve bu gazetelerin toplamda 210 manşeti taranmış ve içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, incelenen dokümandan çıkarılan yorumların işlenmesi sonucunda ortaya çıkan bir araştırma yöntemidir. (Weber, 1990). İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklamaya destek olacak kavramlara ulaşmaktır (Karataş, 2015). Gazete manşetleri Şekil 2’de gösterildiği üzere bütünleşik afet yönetimi evrelerine göre değerlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır. Literatürden elde edilen bilgilere göre, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme evreleri kategori olarak belirlenmiş, “afet”, “acil durum”, “felaket”, “yıkım”, “deprem”, “kentsel dönüşüm”, “deprem sigortası”, “dayanıklı bina”, “afet ve acil durum çantası”, “toplanma alanları”, “arama kurtarma”, “yıkım”, “ağır hasarlı bina”, “barınma”, “beslenme”, “psikolojik destek” kelimeleri anahtar kelime olarak seçilmiştir. Bu anahtar kelimeler dikkate alınarak taranan manşetler bu kategoriler altında toplanmıştır.

4.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini internet üzerinden ulaşılan günlük yayınlanan ulusal 30 gazete ve bu gazetelerde bulunan 210 manşet oluşturmaktadır. Toplamda bu 30 gazete ve 210 manşette ise

Düzce depremi hakkında 29 gazetenin ve bu gazetelerde bulunan 98 manşetin çalışma kapsamında olduğu belirlenmiştir.

4.4. Verilerin Toplanması

24/11/2022-30/11/2022 tarihleri arasında internet üzerinden gazete manşetlerine ulaşılmıştır. Gazete isimleri kodlanmıştır.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmada yalnızca araştırmacılar tarafından belirlenen kategoriler çerçevesinde bulgular sunulmuştur. Çalışma yalnızca 24/11/2022-30/11/2022 tarihleri arasındaki internet erişimi üzerinden tespit edilen gazete manşetleri ile sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen bulguların depremin hemen sonrasında gerçekleşen haberler olması nedeniyle daha dikkatli yorumlanması ve genel sürece yorumlanmaması önemlidir.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmamızda 24/11/2022-30/11/2022 tarihleri arasındaki internet erişimi üzerinden elde edilen 30 gazete ve 210 gazete manşeti incelenmiştir. İncelenen gazetelerde Düzce depremiyle ilgili haber yapılan manşetler ve bütünlük afet yönetimi süreci özelinde haber yapılan manşetler çalışmaya dahil edilmiştir. Tablo 2’de bir haftalık süreçte depremle ilgili yapılan haber sayısı gösterilmektedir.

Tablo 2. Gazete Manşetlerindeki Depremle İlgili Yapılan Haber Sayısı ve Tarihleri

Tarih	Haber Sayısı
24/11/2022	28
25/11/2022	22
26/11/2022	16
27/11/2022	10
28/11/2022	11
29/11/2022	8
30/11/2022	3
Toplam	98

210 manşet içerisinde 98 manşette depremle ilgili bilgilere yer verilmiştir. 29 gazetenin 28’i depremden bir sonraki gün deprem hakkında haber yapmıştır. En az haberin yapıldığı tarih 30 Kasım’dır (Tablo 1). Bütünlük afet yönetimi sürecine göre incelendiğinde 98 manşetin 46’sı zarar azaltma ve hazırlık aşamalarına değinirken, 35’i müdahale ve iyileştirme aşamalarına değinmiştir (Tablo 3). Geriye kalan 17 manşet sadece deprem hakkında bilgi vermiştir.

Tablo 3. Bütünlük Afet Yönetimi Sürecine Göre İncelendiğinde Süreçlere Göre Haber Yapan Gazeteler ve Manşet Sayıları

	Zarar Azaltma	Hazırlık	Müdahale	İyileştirme
H1	3			
H2	1		1	1
H3		1	1	
H4		1	2	
H5	1	1		1
H6	2		1	1
H7	2	2	1	

Düzce Depremi Sonrası Gazete Manşetlerinin Bütünleşik Afet Yönetimi Sürecine Göre Değerlendirilmesi

H8	1			1
H9	1		1	
H10			1	2
H11	1		2	1
H12	1			1
H13		1	1	
H14	1		3	
H15		1		
H16			1	
H17	3			
H18		1		
H19		1		
H20	1		1	2
H21		3		
H22		1	1	1
H23	1	1		
H24	2			
H25	3		1	
H26	1	1		
H27	1	1		3
H28		3	1	
H29		1	2	
Toplam	26	20	21	14

Zarar azaltma evresine yönelik haber manşetleri

- ✓ Yapılan inceleme sonucu 29 gazeteden 17'sinde zarar azaltma aşaması ile ilgili manşet bulgusuna ulaşılmıştır.
- ✓ H1, H17 ve H25 gazeteleri bir haftalık süreç boyunca yaptıkları üç gazete manşetinin hepsinde zarar azaltma faaliyetlerinin faydalarından bahsetmiştir. H1 gazetesinde, bir yazılımın depremi 20 saniye önce fark etmesine dikkat çekmiştir. H17 gazetesi yapı stoğunun yenilenmesinden ve konutlara denetim yapılacağını vurgulamış, H25 gazetesinde de benzer bulgular bulunmakla birlikte uzmanların yetkili kişilere yapılan tatbikatların depreme hazırlık konusunda gelişme sağlayıp sağlamadığı sorusunu yöneltmelerine değinmiştir.
- ✓ H2 gazetesi manşetinde zarar azaltmadan bahsetmiş, deprem değil bina öldürür ifadesini kullanmış, H23 gazetesi de manşetinde depremin değil tedbirsizliğin öldürdüğünü belirtmiştir.
Beş gazete manşetinde DASK hakkında uygulanacak yeni tarifeye değinilmiş, geriye kalan tüm gazete manşetlerinde kentsel dönüşümün gerekliliği ve dayanıklı bina inşa edilmesinin üzerinde durulmuştur.

Hazırlık evresine yönelik haber manşetleri

- ✓ Yapılan inceleme sonucu 29 gazeteden 15 inde hazırlık aşaması ile ilgili manşet bulgusuna ulaşılmıştır.
- ✓ H20 ve H28 gazeteleri bir haftalık süreç boyunca yaptıkları üç gazete manşetinin hepsinde hazırlıklı olmak konusunda haber yapmış, H28 gazetesi, afet çantası hazırlanması gerekliliğinden bahsetmiş, H20 gazetesi, İstanbul depremine dikkat çekmiş, yeterince hazırlıklı olunmadığına değinmiştir.
- ✓ 15 gazete manşetinin 10 unda olası bir İstanbul depremine dikkat çekilmiş, hazırlıklı olunması konusunda vurgu yapılmıştır. H18 gazetesi toplanma alanlarının yetersizliğine dikkat çekmiş, H29 gazetesi uzmanların bir masaya oturup hazırlık aşamalarında multidisipliner bir yaklaşım sergilenmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Müdahale evresine yönelik haber manşetleri

- ✓ Yapılan inceleme sonucu 29 gazeteden 13 ünde müdahale aşaması ile ilgili manşet bulgusuna ulaşılmıştır.
- ✓ 21 gazete manşetinde de ağır hasarlı binalardan ve yıkım çalışmalarından bahsedilmiştir.

İyileştirme evresine yönelik haber manşetleri

- ✓ Yapılan inceleme sonucu 29 gazeteden 10 unda iyileştirme aşaması ile ilgili manşet bulgusuna ulaşılmıştır.
- ✓ 14 gazete manşetinden 7'sinde barınma ile ilgili verilen yardımlardan bahsedilmiş, H20 gazetesi verilen battaniyelerin inceliğini vurgulamış, H27 gazetesi barınma ve beslenmeyle birlikte psikososyal desteğin de verilmeyle başlandığı bilgisini iletmiştir.

Geriye kalan 17 manşette yalnızca deprem hakkında genel bilgi verilmiş, meydana gelen depremin 1999 Marmara depreminin geç gelen artçısı olduğu yönünde görüşlere ve deprem sonrası meydana gelen artçılarla ilgili bilgilere yer verilmiştir. 2010-2012 yılları arasında günlük gazeteler incelendiğinde en fazla haberi yapılan afetin deprem olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi Türkiye'nin deprem ülkesi olması ve depremin çok sayıda can ve mal kaybına neden olması olarak açıklanabilir (Koç, 2013). İzmir depremi sonrası incelenen gazete manşetlerinde haber yapılan tarihler deprem sonrası ilk gün en yüksek sayıdayken, bir hafta sonrasında yalnızca bir gazete haberine yer verilmiştir (Kütükoğlu, 2021). Bizim sonuçlarımız da bu bulguyla örtüşmektedir. Yılmaz tarafından yapılan bir çalışmada gençlerin kitle iletişim araçlarına duydukları güven düzeyi üzerinden yapılan sıralamada gazetenin, televizyon ve internete göre daha üstte olduğu bulunmuştur (Yılmaz, 2013). Yakut tarafından yapılan bir çalışmaya göre yetişkinlerin %84'ü televizyondan, %82'si gazeteden depremle ilgili bilgileri her zaman izleme ve okuma ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir (Yakut, 2005). Depremle ilgili bilgi kaynağının sorulduğu bir başka çalışmanın bulguları da bu sonuçları destekler niteliktedir (Tekeli-Yeşil vd., 2011). 282 üniversite öğrencisiyle yapılan çalışmanın bulgularına göre, öğrencilerin depremle ilgili bilgi aldığı kaynaklar ile COVID-19 ile ilgili bilgi aldığı kaynaklar arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya konulmuştur. Öğrenciler deprem ile ilgili bilgi almak için interneti tercih ederken, COVID-19 ile ilgili bilgi almak için televizyonu seçtikleri görülmüştür (İnal-Önal vd., 2021). Bu çalışmalara göre, anlaşılır ve güvenilir haber yapmak medya için ön koşul olmalıdır. Depremle ilgili yapılacak olan haberlerin doğruya yöneltip yanlış anlaşılmalardan uzak olması sağlanmalıdır. Doğru, güvenilir ve yönlendirici bilgiler bireylerde farkındalık oluşmasına katkı sağlayacaktır. Medya mensuplarının da deneyimli kişiler tarafından eğitime ihtiyacı vardır. Medya önemli bir bilgi kaynağıdır ve depremlerin etkilerinin azaltılmasına karşı halkı harekete geçirmede bir güçtür. Ancak gazete haberlerinin incelendiği bir çalışmanın sonucunda halka hazırlık ve zarar azaltma faaliyetleri ile ilgili bilgi verme konusunda yetersiz olduğu belirtilmiştir (Dedeoğlu, 2008). 1234 gazete haberinin incelendiği çalışmanın bulguları da deprem sonrası haberlerin daha fazla olduğu yönündedir (Koç, 2013). Deprem ve depreme hazırlıklı olma konusunda altı gazetenin incelendiği çalışmada hazırlıklı ve alınabilecek önlemlerle ilgili bilgi verilmediği görülmüş, depremin etkisinden ve deprem sonrası süreç hakkında bilgiler verildiği saptanmıştır (Tekeli-Yeşil vd., 2019). Bu çalışma da gazete haberlerinin neredeyse yarısının risk azaltma süreciyle ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Yalnızca afet sırası ve sonrası yapılan çalışmaların haber edildiği gazetelerden ziyade afet öncesi faaliyetler kapsamında da haber yapılıyor olması önemli bir gelişmedir. Ancak bu durum yeterli değildir. Afet yönetimi süreçlerinde hazırlık ve zarar azaltma aşamasına yönelik bilgilerin daha fazla sunulması, sistematik ve etkili yer alması ve dirençliliğin ele alınması son derece önemlidir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonucu incelenen gazete manşetlerinde risk yönetimi evresine yönelik haberlerin kriz yönetimi evresine göre arttığını söylemek mümkündür. Özellikle vurgulanan manşetlere bakıldığında depreme karşı dayanıklı binaların yapılması gerekliliği, kentsel dönüşüm ile eski binaların yıkılmasının önemi, deprem henüz yaşanmadan tüm sektörlerin bir araya gelerek hazırlıkların multidisipliner olarak yürütülmesi konusundaki açıklamalar oldukça değerlidir. Deprem etkisini azaltmak için yapısal önlemler önemli olmakla birlikte halkın da depremler konusunda bilgili olması gerekmektedir. Çalışma bulgularına göre afet çantasının hazırlanması gerektiği yalnızca bir gazetenin manşetinde yer almıştır. İnsanları afetlerle ilgili eğitmeden ve doğa kaynaklı afetlere karşı bireylerde bir bilinç oluşturmada afetlerin etkilerini azaltmak güçtür. Gazete ve televizyon gibi medya kaynaklarında doğa kaynaklı afetler hakkında eğitim yazılarına, programlarına periyodik aralıklarla yer vermelidir (Toker, 2016). İncelenen zaman zarfı dikkate alındığında deprem sonrası bir gazete hariç tüm gazetelerin manşetlerinde depremle ilgili bilgiye yer verdiği görülmüştür. İlerleyen tarihlere bakıldığında bu sayının düştüğü görülmektedir. Kütükoğlu tarafından yapılan çalışmanın sonuçları da bu bulgumuzla benzer olarak bulunmuştur (Kütükoğlu, 2021). Katrina Kasırgası sonrası 1 aylık zaman diliminde incelenen 1509 habere göre, haberlerin %78'inin afete yanıt ve iyileştirme evrelerine odaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Haberlerin yalnızca %8,9 zarar azaltma ve hazırlık evresiyle ilgilidir (Barnes vd., 2008). Bu çalışmada incelenen bir haftalık zaman diliminde zarar azaltma ve hazırlık evresiyle ilgili manşetler tüm gazete manşetlerinin %46,9'unu oluşturmuştur. Malezya'da yerel gazete ve İngilizce yayın yapan günlük gazete haberleri heyelan ele alınarak incelenmiştir. Karşılaştırmalı olarak sunulan bulgulara göre iki gazetenin de kendine göre ideolojileri ve ilkeleri olmasına rağmen yapılan haberlerin benzerlik gösterdiği görülmüştür (Ahmad ve Lateh, 2016). Farklı bir çalışma ile üç büyük kasırga öncesinde bir haftalık yerel gazete haberleri incelenmiştir. İnceleme sonucu kasırga öncesinde yapılması gerekli eylemlerden nadir bahsedildiği görülmüştür. Afetler meydana gelmeden önce haber hazırlayan birimlere önleyici faaliyetlerle ilgili bilgi sunmak, halk arasında olası bir afet durumundaki belirsizliklerin azaltılmasına yardımcı olacaktır (Choi, 2008). Düzenli bir şekilde yapılacak olan haberler, programlar, eğitimler halkın bilinç düzeyini arttıracak şekilde düzenlenmelidir. Bu çalışmanın deprem sonrası bir haftalık süreci ele aldığı düşünüldüğünde sonraki çalışmalarda bu deprem özelinde bir yıllık süreç sonunda gazete manşet haberlerinde nasıl bir değişim olduğu araştırılıp, karşılaştırmalı olarak sunulabilir.

KAYNAKLAR

Ahmad, J, Lateh H (2016). Media and the Environment in Malaysia: An Analysis On News Coverage of Landslide Disaster in Kuala Lumpur. Malaysian Journal Of Communication, 32(2), 525-544.

Aktürk İ, Albeni M (2002). Doğal Afetlerin Ekonomik Performans Üzerine Etkisi: 1999 Yılında Türkiye'de Meydana Gelen Depremler ve Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7 (1): 1-18.

Altıntaş KH (2009). Deprem Kaynaklı Afetler ve Sağlık Riskleri. Aslan D (ed). Halk Sağlığı İle İlgili Güncel Sorunlar ve Yaklaşımlar. Ankara, Ankara Tabip Odası Yayınları sayfa:193-197

Başbüyük A (2004). Yetişkinlerde Deprem Bilgisi ve Etkili Faktörlerin İncelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, (161): 205-218.

Barnes MD, Hanson CL, Novilla LM, Meacham AT, McIntyre E, Erickson BC (2008). Analysis of Media Agenda Setting During And After Hurricane Katrina: Implications For Emergency Preparedness, Disaster Response, And Disaster Policy. *American Journal Of Public Health*, 98 (4): 604-610.

Coppola DP (2015). *The Management of Disasters*. Simon P (ed). Introduction to International Disaster Management. USA, Elsevier sayfa: 1-20.

Choi Y, Lin YH (2008). A Content Analysis of The Newspaper Coverage of the Three Major Hurricanes in 2005. *Public Relations Review*, 34 (3): 294-296.

Cömert-Baechler, N., (2018). Afet Risk Ve Zarar Azaltmada İletişim Stratejisinin Rolü. 2ND International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management. 4-6 Mayıs 2018 Sakarya 809-817.

Dedeoğlu N (2008). Role of the Turkish News Media in Disaster Preparedness. *International Disaster and Risk Conferences 25-29 Ağustos İsviçre*

Eflanili B (2021). Türkiye’de afet yönetimi: Depremler. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu Üniversitesi.

Ergünay O, Özmen B (2013). Afet Yönetimi Açısından Van Depreminde Elde Edilen Dersler. 2. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı. 25-27 Eylül 2013 Hatay 1-8.

Güler HH (2008). Zarar Azaltmanın Temel İlkeleri. Kadioğlu M, Özdamar E (editörler). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. JICA Türkiye Ofis Yayınları sayfa: 35-50.

İlerisoy ZY, Gökşen F, Soyluk A, Takva Y (2022). Deprem Kaynaklı İkincil Afetler ve Türkiye Örnekleme. *Online Journal Of Art and Design*, 10 (2): 138-148.

İnal-Önal E, Ünal Y, Tekeli-Yeşil S (2021). Differences in the Preferences of Information Sources Between COVID-19 Pandemic and Earthquakes Among Young People in Turkey. *Journal of Emergency Management and Disaster Communications*, 2(01), 57-68 <https://doi.org/10.1142/S2689980921500020>.

İnal-Önal E, Tekeli-Yeşil S, Okay N (2022). The Use of Twitter by Official Institutions in Disaster Risk Communication and Resilience: A Case Study from Turkey. *Journal of Emergency Management and Disaster Communications*, 3(01): 25-40 <https://doi.org/10.1142/S2689980922500087>.

Kadioğlu M (2008a). Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri. Kadioğlu M, Özdamar E (editörler). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. JICA Türkiye Ofis Yayınları sayfa: 1-34.

Kadioğlu M (2008b). Toplumda Afet Bilincini Arttırma Yöntemleri. Kadioğlu M, Özdamar E (editörler). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. JICA Türkiye Ofis Yayınları sayfa: 223-241.

Karahisar T (2016). Olası Bir Depremde Koordinasyonun Sağlanması Ve Sosyal Medyanın Rolü. *Beykoz Akademi Dergisi*, 4 (2): 43-64.

Karataş Z (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1 (1): 62-80.

Kirschenbaum AA, Rapaport C, Canetti D. (2017). The Impact of Information Sources on Earthquake Preparedness. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 21: 99-109 <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.10.018>.

Koç H (2013). Türk Basınının Doğal Afetlere İlişkin Bakış Açısını Belirlemeye Yönelik Bir İnceleme. *Journal of World of Turks*, 5 (2): 121-137.

Düzce Depremi Sonrası Gazete Manşetlerinin Bütünleşik Afet Yönetimi Sürecine Göre Değerlendirilmesi

Kütükoğlu E (2021). Afet Gazeteciliğine Gündem Belirleme Kuramı ve İzmir Depremi Haberlerinden Bakış. Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi, 4 (2): 211-233 10.33464/mediaj.994871.

Özgan E, Bayraktar H, Gül S (2022). Binaların Deprem Risk Durumlarının Çok Faktörlü Bir Modelle Belirlenmesi. Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi, 10: 2052-2066 10.29130/dubited.1033710.

Page-Tan C (2021). The Role of Social Media in Disaster Recovery Following Hurricane Harvey. Journal of Homeland Security and Emergency Management, 18 (1): 93-123.

Soydan E, Alpaslan N (2014). Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi. İstanbul Journal of Social Science, (7): 53-64.

Tekeli-Yeşil S, Dedeoğlu N, Braun-Fahrlaender C, Tanner M. (2011). Earthquake Awareness and Perception of Risk among the Residents of Istanbul. Natural hazards, 59 (1): 427-446 [10.1007/s11069-011-9764-1](https://doi.org/10.1007/s11069-011-9764-1).

Tekeli-Yesil S, Kaya M, Tanner M (2019). The Role of the Print Media in Earthquake Risk Communication: Information Available between 1996 and 2014 in Turkish Newspapers. International Journal of Disaster Risk Reduction, 33: 284-289 [10.1016/j.ijdrr.2018.10.014](https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2018.10.014).

Tekeli-Yesil S, Pfeiffer C, Tanner M. (2020). The Determinants of Information Seeking Behaviour and Paying Attention to Earthquake-Related Information. International Journal of Disaster Risk Reduction, 49, 101734 <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.101734>.

Toker H (2016). Doğal Afetler, İletişim ve Medya. Toprak Kahraman Z, Altay A (editörler). Bütünleşik Afet Yönetimi. İlkem Ofset ve Dijital Baskı sayfa: 249-278.

Uçku B, Uçku R (2018). Uluslararası Acil Durum Veri Tabanına Göre Türkiye Cumhuriyeti Tarihindeki Afetler. Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 4 (1): 28-33. 10.21324/dacd.348117. 10.21324/dacd.348117.

URL 1, <https://www.emdat.be/classification> (Son Erişim: 05.12.2022).

URL 2, <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss308.pdf> (Son Erişim: 06.12.2022).

URL 3, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Son Erişim Tarihi: 19.03.2023).

Vural AM, Boztepe-Taşkıran H, Türkoğlu S, Sarı M, Maral T, Keskin RK, Koparan E, Yüncüoğlu B, Gülnar B, Ağca ME, Şahin H, Türkan-Ünlü T (2022). Risk İletişiminde Geleneksel Medya: Gazete Haberlerinin Deprem Felaketleri Örneğinde Analizi. Selçuk İletişim Dergisi, 15(2): 672-701 10.18094/JOSC. 1116550.

Weber RP (1990). Basic Content Analysis Second Edition.

World Health Organization / The European Hematology Association WHO/EHA. 2002 Disasters& Emergencies Definitions. Erişim adresi: <https://apps.who.int/disasters/repo/7656.pdf>. (Erişim Tarihi: 19 Mart 2023).

Yakut İ (2005). Afet Etkilerine Karşı Toplum Bilinçlendirme Çalışmalarında Sürdürülebilir İletişimin Rolü. Deprem Sempozyumu 23-25 Mart 2005 Kocaeli. 1479-1484.

Yılmaz SS (2013). Medya Güvenilirliği: Gençlerin Medya Güvenilirliği Üzerine Ampirik Bir Çalışma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 4(1): 382-417 <https://doi.org/10.19145/guifd.03692>.